

NAHA- KASVAJAD

Erinevalt inimestest esineb hobustel kasvajaid õnneks harva.

TEKST: **TRIIN TOHVER**, LOOMAARST

Kõige sagedasemad ongi nahakasvajaid, millest omakorda kõige levinumad on sarkoidid. Parim, mida hobuseomanik teha saab, on kõiki hobuse nahale tekkinud moodustisi võimalikult varakult näidata loomaarstile.

SARKOID

Sarkoidid on kõige sagedasemad hobuste nahakasvajad. Kuigi seda haigust põhjustab papilloomviirus, on siiski tegu kasvajaga. Sarkoid ei ole klassikalises mõttes pahaloomuline, see ei levi vere kaudu siseorganitesse ega tekita seal metastaase.

Kuid hobusel, kellel on sarkoid kaela peal, võib ootamatult tekkida teine kasvaja silmalaule või kuhugi mujale. Miks see nii on, pole tänini teada, kuid ühe leviuma hüpoteesi kohaselt aitavad sellisele levikule kaasa putukad, eriti just kärbsed.

Samuti võib hobusel, kellel korra elus on sarkoid olnud, tekkida uus kasvaja suvalisel ajahetkel samasse või mõnda teise kehapiirkonda ehk siis täielikku tervenemist kahjuks ei ole.

Eemaldatud sarkoidi asemele võib tekkida uus ja suurem kasvaja, seda isegi kuni 10 aastat peale esmase sarkoidi eemaldamist.

Sarkoidi eripäraks on ka see, et putukad võivad kasvajas olevaid viirusrakke kanda ühelt loomalt teisele, nii et see on vähesel määral nakkav.

Siinkohal tuleb siiski öelda, et paljud sarkoidid ei tule peale eemaldamist tagasi (vähemalt mitte samasse kohta) ning üksikud taanduvad ka iseeneslikult. Sarkoidide käitumist on kahjuks võimatu prognoosida ja

seepärast tuleb igasse väiksemassegi kasvajasse suhtuda ettevaatlikult.

Kuidas ja miks sarkoidid täpselt tekivad ja levivad, on teadlastele tänaseni mõistatuseks. Edusamme selle kasvaja uurimisel ja paremate ravivõimaluste leidmisel tehakse aga pidevalt.

Sarkoidi välimus on, nii nagu selle käituminegi, hobuseti väga erinev. Eristatakse kuut tüüpi sarkoide, millest esimesed kolm on enamasti aeglase kasvuga ja viimased agressiivsemad. Kindlad piirid erinevate tüüpide vahel siiski puuduvad ja ühest võib paari nädalaga saada teine, agressiivsem kasvajatüüp.

1. Okultne ehk lame sarkoid on enamasti karvutu ringikujuline moodustis nahas. Ringi sees võib olla tunda üksikuid väikseid sõlmi, kuid tegemist võib olla ka ainult kergelt paksenenud teist värvi nahalaiguga. Okultne sarkoid võib püsida muutusteta aastaid, kuid võib ka kiiresti muutuda verrukoosseks ehk tüügassarkoidiks, mille puhul tuleb kiiresti sekkuda. Okultseid sarkoide on kõige mõistlikum jälgida ja kutsuda loomaarst kohe, kui märkate kasvaja suurenemist või muutumist.

2. Verrukoosne ehk tüügassarkoid

Verrukoosseid sarkoide ajatakse tihti segamini soola-tüügaste või papilloomidega. Välimuselt ongi nad papilloomidega sarnased, nende pealispind on karvutu ja tüükaline ning kasvaja ümber olev nahk on enamasti paksenenud (nagu okultsel sarkoidil).

Tüügassarkoid võib olla väike ja eraldiseisev või katta väga suuri piirkondi (kogu rinnaesine, terve silmalaug

Üleval vasakult:
Okultne ehk lamesarkoid hobuse õlal.
Kõrvuti asetsevad verrukoonse ehk tüügas- ja sõlmsarkoid hobuse kaelal.
Fibroblastiline sarkoid on üks agressiivsemaid sarkoidi liike.
All:
Väikesed sõlmsarkoidid silma all.

jne). Kui hobused ennast hõõruvad, lähevad verrukoossed sarkoidid kergesti katki ja hakkavad leemendama. Sellega seoses on suur oht, et sarkoid hakkab kiirenemini kasvama. Leemendavad katkised sarkoidid on ka ohtlikud, kuna putukad pääsevad kergemini levitama kasvajakarke, kõigele lisaks võivad tekkida sekundaarsed nahapõletikud.

3. Sõlmsarkoid

Sõlmsarkoidid on naha all olevad üksikud kergesti tuntavad sõlmed. Nad võivad olla naha küljes kinni või selle all liiguvad. Sõlme peal olev nahk võib olla täiesti normaalne või muutustega (karvutu, paksenenud, haavand jne).

4.-5. Fibroblastiline sarkoid ja pahaloomuline sarkoid

Need kaks sarkoiditüüpi on enamasti agressiivsemad kui esimesed kolm, nad kasvavad kiiresti ja on pealt tihti haavandunud ja leemendavad. Vähimigi vigastus põhjustab veritsuse ning ka kõige väiksem trauma võib tuua endaga kasvaja plahvatusliku kasvu.

6. Segavorm

Siia gruppi kuuluvad need sarkoidid, millel on nii tüügas-, sõlm- kui ka fibroblastilise kasvaja omadusi ja mille kindlat tüüpi pole võimalik määrata.

Sarkoidide ravi ei ole lihtne. Ühest küljest raskendab edukat ravi kasvaja mitmekesisus ja ettearvamatut käitumist. Teisest küljest ei tea me tänaseni, kuidas

sarkoidid hobustel tekivad, seetõttu ei suuda me võidelda haiguse algsete põhjustajatega. Üksikutest sarkoididest on õigeid meetodeid valides siiski võimalik lahti saada, kuid päris sarkoidivabaks ei saa kord haigestunud hobused kunagi. Keskmine sarkoidi tagasituleku periood ehk remissioon on viis aastat.

Laias laastus on kasutusel kaks ravimeetodit: sarkoidi kirurgiline ja keemiline eemaldamine. Teatud tingimustes on mõttekas sarkoid lihtsalt rahule jätta ja jälgida, et ta ei suureneks. Enamasti ei ole see hea idee, sest liiga kauane viivitus võib ravi muuta hoopis pikemaks ja keerulisemaks, kui see oleks olnud varajase sekkumise korral. Varajane ravi on edu alus nagu paljude teiste haiguste korral.

Kirurgiline eemaldamine tuleb kõne alla vaid teatud tüüpi sarkoidide puhul ja ainult siis, kui sellel teel on võimalik eemaldada kogu kasvaja. Sarkoididel on paha omadus viga saades agressiivseks muutuda ehk nad hakkavad seepeale kiiresti ja invasiivselt kasvama. Väikesest naha sisse jäänud sarkoiditükist võib paari nädalaga kasvada palju suurem ja koledam kasvaja kui algne. Peale sarkoidi eemaldamist tuleks see täies ulatuses saata patoloogialaborisse, kus määratakse kindlaks, kas kogu kasvaja sai eemaldatud ning ka see, mis tüüpi kasvajaga oli tegemist.

Kui kirurgiline eemaldamine ei ole võimalik või on liiga ohtlik, saab sarkoide eemaldada keemiliselt, neile tsütotoksilisi aineid määrades või neid süstides. Selle meetodi suureks eeliseks on asjaolu, et kasutatavad ravimid hävitavad kõik kasvajakarad, ka need, mis on sügaval nahas ja mis oleks kirurgilisel sekkumisel märkamata jäänud.

Täna on saadaval seitse erinevat tsütotoksilist ainet, mille vahel on võimalik valida. Väga tähtis on valida sarkoidi asukohale ja tüübile sobiv aine ja õige ravimise protokoll.

Mõnedes tundlikes piirkondades nagu silma vahetu ümbrus või väliste suguelundite lähedus ei ole seda meetodit võimalik kasutada, kuna ravi võib kahjustada ka kasvaja ümbruses olevat nahka ja teisi struktuure. Peale ravi nahk küll taastub, kuid sealne karvakasv võib olla häiritud hobuse kogu ülejäänud elu vältel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sarkoidid on hobustel sagedased ja neid on suhteliselt lihtne ära tunda. Diagnoosiks ei ole enamasti vaja või isegi ei tohi proovi võtta, piisab loomaarsti kogemusest sarnaste kasvajatega. See-eest on aga ravi üsna keerukas ja vale või puuduliku ravi korral on komplikatsioonide oht suur. Kõige parem on igasuguseid nahale tekkinud moodustisi arstile varakult näidata, et siis koos kõige riskivabam ja sobilikum ravimeetod valida.

MELANOOM

Melanoomid on sagedased, enamasti healoomulised, hallide ja heleda pigmendiga hobuste nahkasvajad. Kuigi ka hobuste melanoomid võivad olla eluohtlikud, ei tohi neid kindlasti segamini ajada inimeste samanimeliste kasvajatega.

Nagu sarkoidide puhul, on ka melanoomide tekke-mehhanism ja põhjused meile suuresti mõistatuseks ning seetõttu puuduvad efektiivsed ravi- ja ennetusmeetodid. Siiski võib melanoomi varajane äratundmine ja õigeaegne eemaldamine pikendada nii mõnegi hobuse eluiga.

Kuigi melanoomi võib esineda igat värvi hobustel, siis on see kõige sagedamini hallide hobuste probleem. Isegi kuni 80% enam kui 12aastastel hallidel hobustel esineb melanoomi. Hea uudis on see, et kuni 90% kasvajatest on nende tekkimise hetkel healoomulised. Mündi tagumine külg on aga, et kuni 30% neist muutuvad mingil ajahetkel, paari või paarikümne aasta jooksul, pahaloolumuliseks. Miks ja millal see juhtub, pole võimalik ennustada ja tänini ei oska keegi seda melanoomidele omast salakavalat käitumist täielikult lahti seletada.

Melanoomid on musta värvi nahaalused sõlmed, mis aja jooksul suurenevad. Enamasti on sõlme kohal olev nahk terve, kuid esineb ka haavandeid. Kasvaja musta värvust on näha ainult läbi heleda naha. Kõige tüüpilisemad piirkonnad melanoomide tekkeks on saba alumine külg, päraku ning väliste suguorganite ümbrus. Melanoomi võib harvemini leida kõigis teisteski keha piirkondades.

Healoomulised melanoomid võivad põhjustada probleeme oma suuruse tõttu. Suured melanoomid päraku ja suguelundite ümber võivad takistada defektatsiooni ja urineerimist. Ülemiste hingamisteede läheduses olevad kasvajakud võivad mingil hetkel hingamist takistama hakata. Kui melanoom muutub pahaloolumuliseks, paljunevad kasvajakud kiiresti ja jaotuvad paari kuuga üle keha ehk melanoomi metastaasid jõuavad erinevatesse siseorganitesse. Selles haiguse faasis ei ole hobust enam kahjuks võimalik aidata.

Sarnaselt sarkoidiga ei ole olemas täielikku ravi ka melanoomidele ehk hobune, kellel need kord juba on, jääb eluaegseks „kandjaks“. Ainuke kasutusel olev ravimeetod on kasvajate varajane eemaldamine. Mida väiksemad kasvajakud, seda kergem on neid ka kirurgiliselt eemaldada. Pikka aega oli levinud arvamus, et melanoomi eemaldades suureneb risk, et need muutuvad pahaloolumuliseks. Täna- seks on aga selge, et nii see pole ja seepärast soovitatakse melanoomi võimalikult varakult eemaldada, et seeläbi vähendada nende pahaloolumuliseks muutumise riski.

Kui melanoomid on väikesed, on nende eemaldamine võimalik tallitingimustes ja seisval hobusel. Muidugi ei ole see soovitus alati praktiline ega selle järgimine võimalik. Ühel hallil hobusel võib elu jooksul tekkida kümneid kui mitte sadu melanoomi ja kõigi nende eemaldamine nõuab loomaomaniku suurt pühendumist. Õnneks on risk, et üks melanoom muutub pahaloolumuliseks või hakkab selle suurus looma elu segama, siiski suhteliselt väike.

PAPILLOOM

Papilloomid ei ole kasvajakud, vaid hobuse papilloomviirusest tekitatud tüükad. Kuna neid tihti sarkoididega segamini aetakse, siis tuleb neist siin ka lühidalt juttu.

Papilloomid on enamasti noorte ühe- kuni nelja-aastaste hobuste haigus. Loomad, kes pole viirusega varasemalt kokku puutunud, võivad haigestuda ka vanemas eas. Noortel hobustel tekivad valkjahallid, enamasti väikesed tüükad mokaadele ja silma ümbrusesse esimesel karjamaal veedetud aastal. Kuna viirus on nakkav ja peab välitingimustes vastu aastaid, siis tihti haigestuvad mitmed ühel

Vasakult: Väike melanoom hobuse alumisel silmalaul. Melanoomid halli hobuse päraku ümber.

Papilloome esineb kõige sagedamini nina ja silma ümbruses.

karjamaal peetavad noored hobused.

Papilloomid ei ole valulikud ega põhjusta sügelust või muid ebamugavusi. Ühe hobuse näol võib olla sadu väikseid papilloome ja haigus võib seetõttu päris inetu välja näha. Siiski häirivad papilloomid rohkem omaniku silma kui hobust ennast.

Hea on see, et papilloome ei pea ravima, vaid nad taanduvad iseenesest 3-4 kuuga. Peale läbipõdemist jääb loomadele eluks ajaks immuunsus. Erandiks on alles vanemas eas haigestunud hobused, kelle immuunsüsteem ei suuda papilloomidest ise lahti saada. Sellisel juhul aitab tüügaste kirurgiline eemaldamine.

TEISED NAHAKASVAJAJAD

Hobustel tuleb ette ka teisi nahakasvajaid kui sarkoidi ja melanoomi, kuid õnneks suhteliselt harva. Positiivne nahakasvajate puhul on see, et neid märgatakse enamasti varakult, mis võimaldab neid õigeaegselt ravida või eemaldada.

Igat hobuse nahal kasvavat moodustist ja punni peaks seega varakult näitama loomaarstile. Võimalik, et tegu on sääsehammustusega või süütu papilloomiga, aga alati on parem karta, kui kahetseda. Nahakasvajate kohta kehtib see ütlus veel eriti hästi.

Teised hobuste nahakasvajad: lamerakuline kartsinoom (sageduselt teine hobuste nahakasvaja peale sarkoidi), fibroom ja fibrosarkoom, neurofibroom, mastotsütoom, hemangioom ja hemangiosarkoom, lipoom, lümfoom, lümfangioom ja lümfosarkoom, keratoom jt. **H**

Järgmises numbris: bakterite ja seente poolt põhjustatud dermatiidid

Kasutatud allikad:

1. Pascoe's Principles and Practice of Equine Dermatology, Derek C Knottenbelt
2. <http://www.liv.ac.uk/sarcoids/>

Fotod raamatust: *Pascoe's Principles & Practice of Equine Dermatology*, autor Derek C. Knottenvelt, kirjastus Saunders Elsevier, 2009

Spordimeditsiin ja lonkeuringud

- kaasaskantav digitaalne röntgen
- kõõluste, liigeste ja sidemete ultraheli

Hambaravi

- tavakontroll ja viilimine
- paradontoosiravi

Sisemeditsiin

- hingamisteede haigused

24h hädaabi teenus

Ülevaate kõigist pakutavatest teenustest ning palju muud huvitavat :
www.tohver-veterinary.com

Triin Tohver
 +372 5186 416
Triin.Tohver@gmail.com